

Diversi Tractatvs

Coloniae Agrippinae, 1629

Dispytatio VI. De modo quo effectus quidam dæmoniaci dumtaxat
apparentes veri appareant.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61359](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61359)

3. late, & latius in opusc. de strigim. Dæmonog. mirandis, l. 2. c. 1. qui non sine delectatione cupientis curiosa poterit videri.

DISPUTATIO VI.

De modo quo effectus quidam demoniaci dumtaxat apparentes veri apparent.

Disputatio hæc nimis subtilis valde proficiet pro cognitione apparitionum, reuelationum, & cætera maxime quæ à dæmonibus efficiuntur: & ideo de se cæcibus inimici antiqui fraudes, quibus conatur homines deludere falsa pro veris ostendendo, animaduerto huiuscemodi præstigia, deceptiones, seu errores, (hæc enim omnia pro eodem in præsentiarum vsurpo) posse circa sensus externos, & internos, & circa intellectum, & quodam modo voluntatem euenire.

De deceptione circa sensus externos.

Deceptio circa sensus externos (quæ proprie præstigium appellatur) accidere potest ex parte obiecti, ex parte medij, & organi. Ponamus exemplum in potentia visiva, quæ plures deceptionis modos patitur: ex parte obiecti decipit diabolus dupliciter, vel efformando nouum obiectum, quod vnum, cū aliud apparet; vel iam efformatum variè collocando, aut mouendo, obiectum, in quâ de nouo formâdo ex aere, aut a-

lio elemeto, & illud oculis obijciendo: siue dæmones illud corpus phantasticum assumant, siue illud circumponant alteri rei, vt aliter quam res est appareat. Ad hunc modum deludere solet ac delusit sæpe homines Verlipellis, vt testatur Aug. l. 18. de Ciuitate Dei cap. 18. quando ostendit totios Vlyssis magica arte Circes mutatos in bestias, & Arcades quando transnatabant quoddam stagnum, conuersos fuisse in lupos: & quod stabulariæ mulieres homines in iumenta conuertebant, & respondet D. Th. qu. 16. de malo, art. 9. ad 2. ex eodem August. omnes præfatas conuersiones factas fuisse secundum phantasticam apparitionem dæmoniorum: & aliquando Diuo Antonio, & alijs, in forma horribili Leonum, Serpentum, & aliarum ferarum, ei dæmones apparuisse legitur, vt terrerent.

Aliquando in specie pulcherrimæ mulieris, vt ad venerea allicerent, interdum oculis obijcerunt varias formas rerum inanimatarum, vt auri, argenti, gemmarum, vini, epularum. Extat huius effictionis, seu apparitionis famosa narratio apud Philostratum l. 4. de vita Apollonii, c. 5. de quadam lamia, quæ Menippo iuueni, cui perpulchra effigie apparès, nubere se velle simulabat, ac plurimas opes, & pretioso ornamenta, magnamque vini, & epularum copiam ostendebat. At Apollonius miserat iuuenem, oēs eas res docuit esse inania simulachra, & imagines dumtaxat earum rerum, quas representabant: quo dicto

totus

totus ille apparatus ex omnium oculis euauit, & uerula illa se esse lamia confessâ est. Hæc autem omnia, & similia per solum localem motum posse effigiari probatur. Quia cuiusuis rei corporalis similitudo in figura, & colore consistit, sed hæc per solum localem motum fieri possunt: ergo & huiusmodi imagines rerum, quibus dæmon decipere conatur homines, ut putent esse eas res, quas repræsentant. *Minor probatur.* Quia statuarios per solum motum localem efficere figuram, in id ipsam, nisi per localem motum, addendo, subtrahendo, mutando, aut disponendo, fieri non posse, certum est. Pictores itidem per solum localem motum colores ad mouendo res ita depingunt, ut interdum veræ, & naturales videantur, sicut tradidit Plinius *lib. 25. cap. 10. de viuis ita artificiose & Zeuxide pictis perfecte que, ita naturales uas repræsentantibus; ut ad eorum esum aues conuolarent.* Quid non ad uiuum repræsentabit dæmon, Zeuxide, & omnibus pictoribus, aut statuarijs dexterior artifex? Maxime, quia condensatione, & rarefactione possunt omne corpus figurare, & colorare, ut in nubibus experimur, & de alijs apparitionibus per hunc modum iudicandum est.

Ex qua uero materia eiusmodi simulachra fiant, communiter asserunt Theologi non ex terra, maxime quando dæmon uult statim, aut citò euanescere: neque ex aqua, propter eandem rationem, neque ex igne, ne

tangentes comburantur: sed ex aëre, cuius signum est illud quod superius latè dixi, nonnullos huiusmodi spectra gladio secare, aut truncare adnixos, non ualuisse: quia partes aeris diuisi statim continuantur. Aeris tamen nomine omnem vaporem quantumcunque grossum, & terreum intelligimus, maxime quando dæmones se exhibent incubos, aut succubos, aeris tamen natura seruata, quod ibi faciunt dæmones ad alicuius rei proprietates signandas siue hominis, siue equi, vel huiusmodi: dicuntur illa corpora ab eis assumpta, in quibus sunt non ut animæ vegetantes, & uiuificantes, sed ut motores, instar nauis in nauis. Alias uero ubi talia corpora non ipsi effingunt ad aliquod signandum, sed efficta à Deo vel à natura mouent; uelut arrepticiorum membra non assumpta eiusmodi corpora, sed occupata dici consueuere: at isto modo etiam decipiunt sensus externos, circumponendo aliquod corpus phantasticum corpori uero, ut occultetur, aut alterius figuræ, & speciei appareat esse quam est. Hæc dicta sunt ad ostendendum aliquot mira, quæ à dæmonibus immediatè per motum localem fiunt, ex quibus non erit difficile in alijs quam plurimis discurre, aut philosophari.

Interdum autem nullum simulachrum effingunt de nouo, sed obiecto sensibili alias efformato variè moto, varias dæmones inducunt deceptiones: v. g. obiectorum sensibilibus celeri agitatione, subita occultatio-

ne, varia collocatione, separatione, vel cōglutinatione latente, vt faciūt circulatores (Hispanè *jugadores de pas-sa passa*, Italicè, *Ceretani*) varijs ligaminibus, sciphulis, globulis, &c. Aliquando per artem perspectiue certa quadā dispositione obiecti in ordine ad oculū videntis. Si enim perspectiue dediti homines, efficiunt, vt lineæ in tabula longa confuso ordine ductæ, si è directo aspiciantur lineæ rudes videtur & sunt, si tamē aspicias per foramē, aut tabula rotata specie reddunt alicuius artificiosæ imaginis, cur nō hæc, & mirabiliora efficiet dæmon in omni arte peritissimus?

Ex parte medijs aëris multi etiā deceptiones dæmoniacæ contingunt. *Primo*. Si dæmones impediāt ne species ad oculum, vel ad alium sensum deferantur, quod non erit difficile, si inter sensum, & obiectum aliquod impeditium specierum injiciant, & sic totum obiectū, vel partem occultent. *Secundo*. Si medium aliqua qualitate afficiant, qua species per medium transeuntes, sic afficiantur, vt obiectum non quale est repræsentent. Isto modo velum nigrum, cuius species per fenestellā vitream viridē transeūt viride apparet. *Tertio*. Si medium circa ipsum obiectum spigetur res visa aliter apparet quàm sit. Hinc accidit vt si aëris intermedij vapores condensentur: Lunam augeri, aut minui appareat. *Quarto*. Ex varia conformatione, vel multiplicatione specierum sensibilium ab obiecto vsq; ad sensum emissarum: ad istum

modum oculus videns res quædam conspicit artificiosè formata iuxta perspectiuam artem, decipitur plures res videns, cum vnicum tantum sit obiectum visum.

Famosior deceptio, & quæ plus in admirationem rapit videntes, & audientes, ea est, quando extra sensum nullum obiectum est quod actu sentiatur, neq; à dæmone efformatum, neq; à natura productum: & tamē re vera sensus ita immutatur, ac si obiectum præsens esset: v. g. quando dæmones, aut Magi eorum ope præstigiöse faciunt, vt mulier appareat, equa, aut quando nullum sensibile obiectum adest, & tamen sentitur aliquid, at si re vera adesset, sicut contingit interdū febricitantibus, qui vident in pariete ex aduerso stante picturas, & imagines, quæ re vera non sunt, neque res, quarum sunt imagines, ibi adsunt.

Non desuerunt qui existimarent istum præstigijs modum esse impossibilem, eo quod sensatio, maxime exterior nō potest fieri à non ente, quia sensus in actu ab obiecto in actu immutari necesse est. Quod si quispiam dicat non esse obiectum secundum suum esse reale, sed secundum suam similitudinem, id est, speciem, à qua actuatur sensus. *Contra hoc arguitur* supposito communi consensu Theologorum (de quo supra) dæmonem nullam formam posse immediatè imprimere in potentias, nisi mediatè concursu aliarum rerum naturalium: ruc sic, vel illa, species ortum habet,

bet, & emittitur à re, quæ vnum est, & apparet aliud: v.g. à muliere, quæ apparet equa, & hoc non, quia tantum est emissiva speciei, quæ repræsentet mulierem, & non equam, nisi in eadē reponas duas formas substantiales, & duas figuras ad eas consequentes, quod est impossibile. Et patet ea illa res talis iudicaretur ab omnibus, quæ quandoq; non sic euenire certum est, vel illa species dumtaxat in sensu, & hoc non, quia sensus non habet speciem, nisi à rebus acceptam, supponimus autem in sensu non extare rem, cuius species repræsentatiua est: quia neq; in aëre circumstante est aliqua forma, vnde ortum habere possit, & à qua emittatur species, quæ sensum aëtuat, & informat, nam aer nisi per condensationem non est receptivus figure. Tum, quia semper non est vnus & idē, neq; circa eam rem maneret: tum, quia esto esset idem fluctuaret hinc, & inde, & non posset in eo figura vlla manere.

Dices, per condensationem permanet ea figura. Contrà: nam sequeretur eam rem talem videri ab omnibus adstantibus, & omnes ludificari, quod tamen in præstigijs non accidit semper, sed vno, aut duobus ludificatis, cæteri quandoq; non ludificantur: ergo præstigia præfata per dæmones fieri non possent. Respon. D. Th. in 2. d. 8. q. vii. art. 5. ad 4. quæ illa species dumtaxat est in sensu in casibus positis, & hoc contingere potest dupliciter per dæmonum operationem. Primo, vt species, quæ sunt in thesauro imaginationis seruata, dæmonum

operatione ad organa sensuum fluant, sicut contingit in sono, excepto quod ad organa exteriora non attingunt, quia sunt ligata. Vnde quando species illæ contingunt organa sensus exterioris (quod potest fieri motione locali dæmonum) vniuntur, ac si res essent præsentis extra, & actu sentirentur. Secundo esse potest ex immutatione organorum, quibus immutatis fallitur iudicium sensus, sicut patet in eo, qui gustum corruptum tenet, cui omnia videntur amara, quod dæmones facere possunt virtute quarundam rerum naturalium, sicut ad euaporationem fumi herbæ cuiusdam, trabes domus serpentes videntur, & multa eiusmodi experimenta inveniuntur. Hæc D. Thom. Th. qui profunde satis rem hanc explicat, sed argumentis impetendus, vt eius doctrina manifestior sit.

Et arguētor primo, & probatur nullo modo esse possibilem præfatam præstigationem, nam teste Aristot. lib. 2. de anima cap. 5. text. 52. & 59. hæc est differentia inter sensum & intellectum, quod ille præsentiam obiecti requirit, hic vero non ita: ergo nulla potest fieri sensatio, nisi præsentis obiecto sensus, ac proinde ludificatio sensuum in absentia obiecti nequaquam possibilis est. Confirmat quia implicat sensum moueri nisi à suo obiecto: ergo quidquid dæmon operetur, & si non præsentat sensibus aliquod obiectum, nequaquam poterit mouere ad sentiendum. Antee patet, quia implicat passivum moueri, nisi ab actiuo

Aristotel!

libi

sibi proportionato, neque potentiam extra suum obiectum vagari. *Secundò.* Si res absens potest sentiri à sensibus externis: ergo poterit animal sine cibo nutriri, & ignis non existens tãgi, & animal ab eo vri poterit, cymbalũ non existẽs audiri, & eius sono auditum lædi, & mel non existẽs gustari. *Confirmatur,* quia sequeretur dari duas propositiones contradictorias veras; esset enim simul verum, video Socratem currentem, siquidem in præstigiõsa visione videtur vt currentem, & video non currentem, quia re vera non currit. *Tertio arguitur,* ad probandum nullã contingere deceptionem in sensibus externis, eo quod in absentia obiecti percipiant illud per specierum sensibiliũ fluxionem à thesauro imaginationis vsq; ad organa sensuum: ac proinde modum primum præstigiõrum assignatum à D. Th. non consistere. Nam quãdo sensus percipit rem per propriam speciẽ, & sic per speciẽ repræsentantur, quia illius imago est, non decipitur: sed in eo priori modo assignato à D. Thom. percipitur obiectum per propriam speciem, sicut per eam repræsentatur: ergo non est vlla deceptio.

Confirmatur. Quia species sensuum iuxta præfatum modum D. Thom. abstrahit à præsentia, & absentia: ergo quamuis per illam speciem non percipiatur obiectum vt præsens, non decipitur. Iudicare enim de præsentia, aut absentia obiecti non pertinet ad sensus externos. *Quarto.* Quando dæmon visum ludificat, vt

mulier appareat equa, duo reperiuntur, in quibus ludificatio consistit: agnitio scilicet visua equæ, & occultatio mulieris coram vidente existentis. At primum non pertinet ad ludificationem, sed potius ad perfectionem visus, qui specie rei, quam cognoscit, potius perficitur quàm ludificatur, vt in argumento proximè præcedenti probauimus: & *secundò* non potest consistere iuxta primum modum D. Thom. ergo ille modus dicendi insufficiens est. *Probatum minor,* quoad secundam partem, quia potentia visua ex hoc, quod actuetur vna specie, quàm plures alias recipere non impeditur, vt experientia docet, quando plures res simul videmus: ergo quamuis in casu posito recipiat speciem equæ per effluxionem ab imaginationis thesauro, non vetatur recipere speciem mulieris in prospectu adstantis, & simul videre equam, ac mulierem. Ac proinde primus explicandi modus insufficiens est, quia ex eo non colligitur occultatio mulieris, sed apparitio equæ, vtrunque autem simul esse iuxta primum modum necesse est.

Quintò. Quia iuxta primum illum modum non poterit percipi res sub varia habitudine motus, aut situs, &c. putà currens, iacens, saliens, &c. sed necessariò vniformiter, nam sicut & species in imaginatione seruantur vniformiter in esse quieto, sic quando defluunt ad organa sensuum vniformiter repræsentabunt res, quarum sunt species, & consequenter ille

ille modus nõ explicat, quo modo à dæmone ludificentur sensus, vepotè qui multis, ac varijs modis percipiãt in præstigijs res, erga quarum sensationem ludificantur.

Sexto. Quia iuxta eũdem modum dæmones non valerēt decipere sensus ostendendo illis ignota; sed tantum nota; cum tamen experientia docuerit, & August. *lib. de spiritu, & anima, cap. 28. tom. 3.* eos ostendere hominibus formas notas; & ignotas. Probaturs consequutio: quia species, quæ in thesauro imaginationis seruantur, & dicimus fluere vsque ad organa sensuũ; à rebus acceptæ fuẽre, & ad sensus vsque delatæ, & à sensibus demum vsque ad imaginatiuam transmissæ; vt ibidem tanquam in loco thesauri conseruantur: ac proinde non nisi rerum notarum poterunt esse similitudines.

Contra secundum modum, quo vtitur D. Th. vt explicet qualiter sensus à dæmone ludificentur, putã propter organi læsionem, *arguitur septimo.* Demus operatione dæmonum oculum læsum videre Leonem, qui neque præsens est, neque eius figura, in quo visus valdè decipitur: tunc certè illa visio nequit fieri sine specie Leonis Leonem repræsente: & rogo vnde samitur illa species? *Dices:* fluit ab imaginatione: ergo iam confundimus secundum modum cum primo, dum ad ludificationem non putamus sufficere organi læsionem. Item arguitur præcipuè, vt probemus talem ludificationem esse

impossibilem organo existente læso, nã visus iudicat in hoc casu de Leone, sicut per illam speciem repræsenteatur: ergo nõ est læsum organũ, quia læsio organi nõ inducit deceptionẽ, nisi quia potentia aliter iudicat de re, quam per speciem repræsenteatur, aliàs non esset læsa, sed sana, & integra: quod si non iudicat sicut per speciem Leonis repræsenteatur, certè non percipit Leonem. *Confirmatur.* Quia quando dæmonum ludificatione mulier apparet equa, illa species, qua fit visio, vel oritur à muliere adstante; & hoc non, quia à muliere non prodit nisi species mulieris, non ab equa, quæ nulla extat. *Dices,* illa est species equæ, quæ fluit operatione dæmonum ab imaginatiua. *Tunc credit argumentum positum,* quia impossibile est per eam speciem fieri visionem equæ ab oculo læso, quia si iudicat de equa sicut per speciem eius repræsenteatur: ergo non est læsus. Si iudicat aliter, quam per speciem equæ repræsenteatur, læsus quidem esset, quia hic est effectus organi læsi, sed non intelligitur vnde habeat speciem, à qua informetur, vt producat visionem equæ sine specie equæ.

Fieri à dæmone sensuum exteriorum, & interiorum ludificationem, non est qui ignoret propter euidencia indicia, & experimenta, vt notauit August. *lib. 83. quæstion. 12.* experimentorum autem multitudinem poteris legere apud Guiliel. *Guilliel.* *Parisi. part. vltima de vniuerso ca. 22.*

Ec Modum

Modum autem id faciendi à suffici-
enti diuisione colligimus, scilicet ex
parte obiecti, ex parte medijs, & or-
gani: & Angelicus Doctor *vbi supra*,
præ cæteris profundius meditatæ
est, quomodo id accidat quando
deceptio contingit ex parte specie-
rum sensibilium, & ex parte organi
læsi: & ideo nos contenti resolutio-
ne D. Thom. ad dissoluenda argu-
menta, quæ contra illam facta sunt
properamus, animaduertentes non
esse necessarium, vt in omni præsti-
giosa deceptione, vnus dumtaxat
ex præfatis modis interueniat, putà
ex parte obiecti, medijs, aut organi,
nam continget aliquam fieri ludifi-
cationem, in qua sit necesse decep-
tionem ex parte omnium præfato-
rum prouenire, aliquando vnus tan-
tum modus sufficiet. Rursus præ-
mittendum omnem diabolicam decep-
tionem necessariò originari in
motum locali dæmonum, aut in al-
teratione, ad eundem localem mo-
tum consequente, sicut supra latè
docuimus. His positis.

Ad primum argument. *respondet.*
ex doctrina D. Thom. *question. 16. de*
D. Thom. *malo artic. 11. ad 6.* apprehensionem
sensitiuam hominis, natam esse im-
matari dupliciter: vno modo pro-
grediendo à rebus ad animam: v. g.
quãdo sensus immutatur ab obie-
cto extra sensum existente, & iste
progressus naturalior & cõmunior,
iuxta quem intelligendus est Ari-
stot. quando ait sensum non perci-
pere obiectum nisi præsens. *Secundo*

modo procedendo ab anima ad res,
qui processus reperitur in somniant-
ibus, vt notat Aristot. *in libr. de somno* *Aristot.*
& *vigilia, cap. 3.* assignans causam ap-
parationum, quæ in somnis fiunt, ait:
quod cum animal dormit descen-
dente plurimo sanguine ad princi-
pium sensitium, id est, sensum cõ-
munem, simul descendunt motus,
& impressiones ex motionibus sen-
sibiliu relicta, quæ in spiritibus sen-
sualibus conseruantur, & sensitiuu
principium mouent: sic, vt appari-
tio quædam fiat, ac si tunc à rebus ipsis
exterioribus immutaretur sensitiu-
um principium, & tanta esse potest
humorum spirituumq; cõmotio, vt
etiã vigilantibus, huiusmodi appari-
tiones fiãt; sicut & in phreneticis, &
melancholicis patet, & commenta-
tor Auerroes *in suo tractatu de somno*
& *vigilia*, ait, nos in somnijs sentire
per quinque sensus sensibilia exter-
na, licet absentia idque accidere re-
deuntibus ab internis sensibus ad
externos, absentium reru imagini-
bus; sicut enim in vigilia sensibilia
externa mouent sensus externos, &
hi sensum communem, is imaginari-
uam, sic inter somniantum cõuerso
ordine, imaginatio mouet sensum
communem, hic sensus externos.
Cum ergo dæmones possint quid-
quid nos motu locali possumus: nõ
mirum quod dæmones idẽ possint,
& percipere faciant obiectu absens,
ac si re vera præsens esset, vt ideo pro-
cessu, qui dictus est fieri ab anima ad
res, siue ab internis ad externa. Et
hoc

hoc bene nota, pro apparitionibus, & ecstasibus. *Ad confirmat. respondet.* in hoc progressu ab anima ad res, sensus mouetur à suo obiecto, non in esse entitatio, sed in esse repræsentatio, id est, à sua specie; & hoc fat est, vt obiectum sentiatur, & vt dicatur moueri à suo actiuo proportionato, & potentiam non euagari extra suum obiectum.

Ad secundum respondet. Si sermo sit de processu animæ ad res, non est inconueniens mel non existens gustari mediante sua specie gustui inhærente. Item, quod ignis non existens tactu sentiatur, scilicet per species qualitatum tangibilium ignis, quibus tamen speciebus nõ diceretur animal vri, quia vñtio non fit nisi per calorem realiter inhærentem in re, quæ vritur. Nec implicat quod cymbalum non existens, per existentes species soni audiatur; quibus tamen non sequitur offendi auditum, quia hæc offensio nõ ab speciebus, aut sono est, sed à vehementi agitatione aeris, tonum, speciesve, deferentis. Secus dicendum est de nutritione sine cibo, quia nutritio importat conuersionem cibi in substantiam aliti, quæ conuersio si non adsit cibus nequit reperiri. *Ad confirmat. respond.* eas non esse cõtradictorias, sed hæc, video Socratem currentem, non video Socratem currentem; ex quibus negatiua falsa est in casu præstigiöse visionis.

Albertus. Tertio argumento conuincuntur
Apollina. Alber. Mag. tra. 3. c. 5. de ani. & Apolli.

in 2. de ani. q. 13. vt existiment sensus non decipi circa proprium sensibile, quod tamen esse falsum iam supponimus in hac disputatione, moti experimētis multis, & quia intellectus sæpè dicitur sensum corrigere, certè errantem, ac deceptum. *Quare respõdetur,* deceptionem sensus non in eo consistere, quia aliter apprehendit rem, quam per speciem repræsentatur: sed in eo quod apprehendit rē, ac si haberet aliquam qualitatem, quam re vera non habet, vt quando gustus percipit rem dulcem, vt amarum, & in casu argumenti, quia apprehendit rem vt præsentem, cum tamen absens sit. Sed de hoc latius statim. *Ad confirmationem* concessio antecedenti in hoc sensu, quod interdum percipit rem præsentem, interdum absentem, negatur consequentia, quia quãdo percipit rem absentem, ac si præsens esset: decipitur iudicans iudicio sensuali (quod fortè non distinguitur ab ipsa sentatione, vt ad eam concurrat communis sensus) rem esse præsentem, & non est ita vt iudicat.

Ad quartum respondet. Quando mulier apparet equa, aut quoduis aliud, id quod non est: sensus ludificatur in agnitione eius quod non est, & in occultatione rei, quæ re vera præsens est, in priori, sensus perficitur recipiendo speciem; nihilominus decipitur in iudicando rē aliter quam est: at verò occultatio rei, quæ re vera præsens est, non sufficienter fit ex eo quod defluat ab ima-

Ec 2 gina-

ginatiua species rei, quæ non est præ-
sens, vt argumentum probat, sed ne-
cessariū est apponi aliquod obsta-
culū, ne res præsens appareat; hoc autē
apponetur vel interponendo ali-
quod corpus tenuissimū inter eā rē,
& potentiam, vel quid simile: nec
hoc est contra primum modum lu-
dificationis, quem assignat D. Tho-
iam enim monui aliquas ludificatio-
nes reperiri, vbi deceptio sumitur
non solum ex parte vnus modi, ve-
rū & alios interuenire.

Ad quintum *negatur antecedens*; et-
enim sicut quando motus fit à rebus
ad animam, dantur species repræ-
sentantes rem sub diuersa habitudi-
ne, sic quando motus est ab anima
ad res, eadem species, conseruatæ in
thesauro imaginationis, defluunt o-
perationes dæmonis vsque ad sensus
externos cum ea habitudine, sub
qua dæmon vult repræsentare rem
sensus. Itaque illæ species conser-
uatæ in imaginatiua, vniformiter se
habent in essendo, & difformiter in
repræsentando, si eis vti vult dæmon
ad repræsentandum rem sub hac,
vel illa habitudine; nec hoc debet
videri impossibile cum id videamus
accidere in somniantibus, qui per
*species seruatas in imaginationis the-
sauro, percipiunt res sub diuersis ha-
bitudinibus motus, vel quietis, si-
tus, aut figuræ: quod ergo potest
commorio naturalis humorum, po-
test dæmon simili motione vtens.*

Ad sextum *respond.* dupliciter posse
intelligi aliquid esse ignotum: vno

modo totaliter & secundum se, & se-
cundum sua principia; & isto modo
ignotum non potest dæmon homini
ostendere, neque sensatione exte-
riori, neque interiori phantasiæ: non
enim potest facere cæcū à natiuitate
colores videre, aut surdum à natiui-
tate sonos audire: & idem dico de
imaginatione. *Secundo modo* dicitur
aliquid ignotum secundum spe-
ciem totius: verbi gratia, si quis ima-
ginetur montes aureos, aut eos vi-
deat decipiente dæmone. Hos enim
nunquam vidit, & nullibi sunt; & hu-
iusmodi ignota dæmon benè potest
ostendere, iuxta primum illum mo-
dum assignatum à D. Thom. nempe
per fluxionē specierum ab imagina-
tione, quia licet nō sit in ea vna spe-
cies montis aurei, est tamen species
montis & auri, quæ homo aliquan-
do vidit. Ex quibus cōpositis & ad-
iunctis, & defluentibus vsque ad or-
gana sensuum, facit dæmon videre
montem aureum ignotum: imò &
quancunque aliam rem fictitiā, quia
ex speciebus reconditis in imagina-
tione scit fabricare, & componere
mira, vnde sensus decipiatur.

Circa *septimum argumentum*, &
eius confirmationem inquiritur res
difficilis, videlicet in quo consistat,
vel à quo promanet deceptio, ratio-
ne læsionis organorum? Et dico non
consistere in hoc quod sensus perci-
piat rē aliter quàm à parte rei se ha-
bet, nam sine vlla læsione organi per
speciem defluentem ab imagina-
tione vsque ad sensus externos, deci-
pitur.

pitur sensus sentiens rem absentem, ac si præsens esset. Consistit ergo, vel promanat deceptio ratione læsionis organi, ex eo quod sensus læsus non percipit rem sicut per speciem, qua informatur; repræsentiatur: v. g. oculi laborantes icteritia, decipiuntur ratione læsionis, dum omnia alba quæ vident, illis apparent pallida, eo quod alba non percipiunt, sicut per speciem alborum repræsentiatur. Idem dico de laborantibus ophthalmia, id est, lippitudine, qui ratione læsi organi non percipiunt omnia colorata sub proprio colore, sed sub sanguineo. Similiter gustus læsus ab humore cholericis, percipit dulcia, vt amara.

Et si roges unde provenit vt sensus ratione læsionis devians ab attingendo rem, sicut per propriam speciem repræsentiatur, percipiant magis sub hac, vel illa ratione obiecti, puta oculus ictericus sub ratione pallidi, gustus cholericus sub ratione amari? *Respondetur*: quia organum infectum est aliqua alteratiua qualitate: immutatiua interdum medij, interdum obiecti, tali, vel tali modo, & ideo determinatiua organi læsi: vt esto aberret ab attingendo rem obiectam, sicut per speciem propriam repræsentiatur; attingat eam alia habitudine, & alio modo, ad quem qualitas illa determinat: & vt in exemplis positis permaneamus, quando oculus inficitur icteritia, & ei obijcitur nix alba, terminatur oculus ad videndum niuem, vt pallore vestitâ, eo

quod aer circum circa oculos, & eorum cõcavitates existens, immutatur ab icteritia, vt species illac transeuntes pallidæ fiant. Item, quando lingua, quæ est gustus organum, infecta est cholera, & gustat mel dulce, determinatur gustus ab humore cholericis, vt cibum, alias dulcem, gustet vt amarum: quia ipse cibus ab amaritudine linguæ inficitur, & amarus redditur. Non dissimiliter esse dicendum censo in proposita dubitatione, demonem scilicet aliquando deceptionem ingerere sensibus, ex læsione organorum, eo quod ab ea nascitur, vt sensus obiecta sua non apprehendant eo modo, quo per suas proprias speciem repræsentiatur, quod frequenter contingit quando res aliquid sunt, & aliud appareret, vt quando leo apparet homo, aut homo equus.

Et si quispiam dicat: bene intelligitur organum læsum errare in attingendo rem, sicut per suam speciem repræsentiatur; error enim deviatio quædam est; sed vix intelligitur quomodo, aut inde determinetur ad attingendum hoc, & non illud: v. g. unde determinatur, aut à quo, vt oculus læsus in prospectu habens hominem, videat leonem, & non draconem, aut bouem. Dices, à qualitate læsiva organi, sicut supra dicebamus. *Contra*: nã læsio illa per alterationem fit: at terminus alterationis non est figura, sed qualitas: ergo per qualitatem læsivam, non potest organum determinari ad videndum leonem, cum oculi respiciant à directo hominem. *Resp.* Per

alterationem possunt organa lædi, & etiam per motum localem, id est, per commotionem, ac agitationem humorum, sicut accidit ebrijs, ac furiosis, qui credunt duplicem Solem, & geminas se cernere Thebas: ad hos vero motus sequitur determinatio organi sensus per modificationem, & figurationem quandam virtualem medijs, per quod sensatio fit, & non est impossibile: multa narrat Guilielmus Parisiensis p. vlt. de vniuerso, c. 22. Et præcipue ad nostrum propositum ait, quod si de semine asinino & cera, fieret candela, quæ sola in conuiuio luceret, omnes in conclauis existentes viderentur capita asinorum habere. Et D. Thom. vbi supra ait, per fumum quarundam herbarum videri omnes trabes domus serpentes: igitur non erit mirum si dæmon lædat organum aliqua qualitate rerum naturalium, vnde oriatur quod medium imbuatur tali figura virtuali, vt ad eam agnoscendam organum læsum determinetur, maximè quando potentia tantum intentionaliter mouetur: at vero quando realiter, vt gustus, & tactus, puto eam qualitatem infecti organi commisceri obiecto gustabili, aut tangibili, & ab ea commistione gustus, & tactus errabundi, determinatur ad hos, vel illos sapores, ad hæc vel illa tangibilia. Itaq; illa qualitas sensuum læsiua, & dissipat organum, ac errare facit circa propriū obiectū, & simul determinat illud ad aliquid percipiendū.

Guiliel.

D. Thom.

Ex his, nisi fallor, poteris reddere rationem multarum deceptionum, quæ à dæmone fiunt circa sensus externos v. g. adsunt multi, qui quidquid conspiciunt serpentes esse putant, ludificati à dæmone: mutatio medijs in causa est, quæ frequentius oritur ex læsione oculorum: si vero quidam ludificentur, quidam non, à corruptione organorum eorum qui ludificantur, prouenit. At vero si omnes circa vnã rem tantum ludificentur, putat, quia hominẽ asinum esse putant: sola læsio organi eam deceptionem nõ inducit, sed necesse est obiecto aliquam affigi qualitatem ratione cuius aliud appareat, quam sit. Hæc satis sunt; nam numerare innumeros fallendi modos, quibus versipellis hostis vititur: penè impossibile mortalibus est. Satis scire omnem hanc deceptionem prouenire, vel ex parte obiecti, vel ex parte medijs, vel maximè ex parte organi, non solum læsi, vt modo dicebamus: sed etiam aliquando impediti in meatibus suis obstruis per crassos humores, ne spiritus ad organum perueniant: qua fortè ratione Angeli Sodomeos à orphasia, seu à christia percusserunt Gen. 19. id fuit genus cæcitaris, qua Angelus siue bonus, siue malus, facit nobis celari non omnia, sed quædam.

De deceptione circa sensus internos.

PAUCA dicenda sunt, eo quod ex dictis circa externos serè omnia, quæ in decipiendis internis contingunt, perspicua sunt: differunt enim dumtaxat secundum internum, & exter-

Genes. 19.

externū. Sicut ergo probauimus dæmones posse deceptionem ingerere sensibus externis, quia corporei sūt, & omne corpus obedit Angelis ad nutum, quantum attinet ad motum localem: ita & probatur posse sensus internos deludere propter eandem rationem: & sicut deceptionē in sensibus externis diximus prouenire ex parte obiecti, medij, & organij: sic dicendum est sensuum internorum deceptionem prouenire ex parte obiecti, formando intra ventriculum cerebri, vbi phantasia residet, idola quædam, ad quæ attendens phantasia multa agnoscat, & reuoluat, siue vera, siue fictitia. Sed potissime vititur dæmon deceptione proueniente ex parte specierum, ad phantasia, seu imaginationem spectantium. Non quidem potest dæmon phantasia, aut imaginationem immutare, nouæ speciei impressione, vt ait D. Th. 1. p. q. 111 art. 3.

D. Thom.

& communiter omnes Theologi: & ideo non potest efficere, vt cæcus à natiuitate rectè de colorib. imaginetur, sed bene potest ex speciebus, quæ à sensibus ad imaginationē delata sunt, tot & tales commixtiones efficere, vt imaginetur homo res quas nunquam vidit: v. g. chimæram per speciem capræ, leonis & draconis, commixtas per solam motū localem, vel etiam concitatis humoribus, atq; affectionibus, vnde contingant imaginari lata, aut tristia, quæ nunquam vidit, aut fuerūt: vel sicut in amentibus, vel phreneticis

videre est, ex humorū perturbatione varias eorū phantasiæ species deuoluere. Vititur etiam dæmon phantasiæ læsione, assumendo humores suo instituto accommodatos, ex rerum natura, circumcirca vetriculum phantasiæ affigendo, aut verò intra cerebrum intromittendo, vt quales vult ipse imaginationes homo in phantasia obuoluat, eaque se videre, & audire iudicet, quæ re vera neque oculis, neque auribus vnquā hausit. Et hæc benè nota, quia hinc manant tot falsæ apparitiones, & ecstases, ac reuelationes, vt probè aduertit Victoria de Magia, num. 35. & Victoria ante eum Aug. de cura pro mortuis, c. 12. August. & ex parte tetigit Caiet. 2. 2. q. 95. art. 3. agens de superborum contemplatiuorum, & lamiarum deceptorij imaginationibus, à dæmone immisilis.

De intellectus deceptione à dæmone.

AN intellectus humanus à dæmone possit decipi? non inutilis dubitatio est. Et videtur vera pars negatiua prin. d: Quidquid dæmon potest efficere per motum localem, aut alterationem ad eum consequentem potest, vt supra docuimus: sed intellectus non est mutabilis immediatè locali motu, & multò minus alteratione, quia incorporeus est, ergo in eum nihil dæmon potest. *Confr.* Idè tot, & tanta potest dæmō in sēsus internos, & externos, quia potētia corporales sūt, & organis corporalib. affixæ: a nihil horum

horum intellectui quadrat: ergo in illum nihil dæmon potest. *Secundo.* Cognitio intellectiva secundū duo fit, videlicet secundum lumen intelligibile, & secundum species intelligibiles: sed dæmon non potest mouere animam ad cognitionem intelligibilem ex parte luminis intellectualis: tum, quia hoc præexistit homini à natura; tum, quia vt superius docuimus, nullam formā potest immediatè producere sine agentium naturalium actione per applicationem actiuorum, & passiuorum, quæ non habet locum in lumine intelligibili. Similiter etiam, neque ex parte specierum intelligibilium, propter eandem rationem, non enim valet eas producere: ergo non potest intellectum immutare, nedum decipere.

In hac re dico primo. Citra dubium decipere dæmon hominum intellectum potest, falsa, aut permixta falsis, docendo, loquutione sensibili, aut quouis alio modo visibili, suos conceptus manifestando. Assertio clara est, si enim hæc potest facere homo, vt decipiat alium hominem, cur non hæc efficere valebit potens inimicus, maximè assumpto aliquo corpore? Sic conatus est decipere, sed frustra, Christum Dominum, sic sæpe decipit Magos, & maximè incubos, aut succubos.

Dico secundo. Dæmones inuisibiliter & immediatè, attentata sua naturali virtute, possunt mouere hominum intellectum cum illuminando. Hæc

assertio probatur. Nam id potest Angelus bonus, vt ait D. Thom. 1. p. q. 111. art. 1. & multis alijs locis: ergo & dæmon id poterit, quia in naturalibus æqualis sunt potestatis spiritus bonus, ac nequam, teste D. Dionysio & assentientibus eunctis Theologis. Hæc autem illuminatio non consistit in productione alicuius formæ, vel noui luminis, sed lumen naturale iam præhabitu fortificando: virtus enim inferior coniuncta superiori fortior redditur, ad eum modū quò minus calidum ex adiunctione ad magis calidum robustius redditur: quod egregiè explicat D. Thom. de veritate, q. 11. art. 3. in corpore, & ad 3. sicque est intelligendus sanctus Doctor in 2. dis. 8. q. vii. art. 5. ad 6. quando ait, posse dæmones imprimere hominum intellectibus lumen intelligibile, non producendo, sed iam productum vigorando. Cōsulto dixi in assertione, id posse dæmones attentata sua naturali virtute: nam considerata eorum malitia, & odio, quo homines prosequuntur, nunquam homines isto pacto illuminant. Ita D. Thom vbi supra, quest. 16. de malo, & 1. 2. quest. 80. & ratio est, quia isti hominum hostes, nullum bonum epiūt hominibus, sed hostilia mala: ergo semper desiderant hominum intellectus obnubilare, tenebris offūdere, in errorem inducere, ac decipere: ergo nunquam intellectum confortabunt lumine intelligibili, sicut possunt, ne eorū thecna, malæ artes, & doli lumine illustriori detegatur.

Et

Et si objicias: dæmones scientias docent, secreta veritatis inspirant, sacra dogmata, quasi in mōmēto ad, discere faciunt, vt dicitur de Anabaptistis, qui sumpto poculo (dæmoniaco nempe) in sacre Scripturæ lectione periti euadunt, ordinantes hæc omnia in malum, & deceptionem errorum: cur ergo id non efficiant confortando scilicet intellectum hominum, vt errores defendant, aut alia mala subtilius machinentur? R. sp. negando consequentiam: in calu enim antecedentis, magna latere potest erroris, ac deceptionis occasio, vt statim videbimus: eo quod commemorata in antecedenti, fiant per apprehensionem, & receptionem specierum intelligibilium: quas ita concinnant, & commiscet dæmones, vt multa persuadeant falsa: at verò confortatio luminis intellectualis, sicut & ipsum lumen, pertinet ad iudicandum melius de apprehensis, quo iudicio relegatur omnis error, & deceptio; tātum abest, vt inducatur, seu occultetur. Quare quamuis possent dæmones intellectum confortare modo prædicto, & eundem subtiliorem reddere ad omnes operationes suas præstandas per commodiores potentiarum sensituarum, quæ intellectui deseruiunt, dispositiones, humoribus scilicet densioribus per motum localem expulsis, vel agentium naturalium adhibitis medicamentis, vel spiritibus sensitiuis expurgatis, aut multiplicatis: quanto

enim sensus dispositionibus nobilioribus afficiuntur., tanto perfectiora esse opera intellectus, necesse est: sed id non procurant humani generis hostes, sed in omnino opposita, & incommoda incumbunt pro virili.

Dico tertio. Dæmones possunt decipere intellectum hominum non immutando illum immediatè: sed mediatè. *Prima pars* longiore indiget discussione; modo breuiter: quia non est intelligere quomodo immediatè possit immutari ab erroneo iudicio. *Secunda probatur:* quia intellectus pro isto statu nequit moueri, nisi medijs phantasmatis, quæ à sensibus ortum habuere: sed in his phantasmatis componendis possunt dæmones multas deceptiones, & fallacias obtendere: ergo. *Maior* perspicua erit si aduertas, intellectum, quamuis non sit alligatus alicui organo, neque suam operationem producat mediante organo, in ea tamen operatione dependere ab organo corporeo: quia vt dicitur in 3. de anima, phantasma est obiectum intellectus, sicut color est obiectum visus: phantasmata autem dependent à sensibus, à quibus ea recipiunt. *Minor autem probatur,* ex his quæ diximus posse dæmones circa phantasmata, quæ sic possunt adaptare, & commiscere, & commixta intellectui præsentare, vt intellectus apprehendat ea cogitata, quæ dæmones intellectum volunt percipere; siue vera sint, siue falsa.

Ff

Hinc

Hinc patet solutio ad primum pro parte negatiua. *Respond.* namque, tantum probare, non posse intellectum directè moueri à dæmone: nō autem probat non posse indirectè, & mediatè, vt modo dicebamus: & idem responderetur ad confirmationem. *Ad secundum resp.* ex secundo, & tertio assertis, id est, non posse intellectum immutari à dæmonibus, per productionem noui luminis, aut alicuius alterius formæ: posse tamen per immissionem phantasmatum, seu specierum intelligibilium.

Ex his colligitur differentia inter intellectum, & phantasia, & alios sensus: nam sensus internos, & externos dæmones decipere possunt immediatè, immutando ipsos sensus eos disturbando, aut lædendo, & faciendū eos errare à veritatis scopo, at intellectum nequaquā immediatè decipere possunt, eum immediatè mouendo, seu mediatè, & indirectè, ad modum expositum. Est rursus altera differentia, nam phantasia (velit nolit) cogi potest à dæmonibus, vt species sensatas verset, & obuoluat, ac de quibus ipsi voluerint imaginetur: at verò licet possunt intellectum informare speciebus intelligibilibus, & phantasmatibus deputatis per operationem intellectus agentis: non tamen possunt cogere, vt eis vratur, & ijs mediantibus aliqua intelligat. Eo quod præter intellectum recipientem species, & obiectum cognoscibile, requiritur actualis intentio cognoscētis, vt co-

gnoscere intendat: quæ actus est voluntatis; quæ cum non possit à dæmonibus immutari, vt statim dicemus, neque ipse intellectus, propter participatam à voluntate libertatem potest cogi: non solum ad iudicandum, verum neq; ad apprehendendum ea, quæ dæmones suggerūt, sed existentibus aliquibus speciebus in phantasia, non est necesse in eas intellectū intendere: at potest aciem suā ab eis diuertere, imò existentibus speciebus in memoria, seu intellectu, non est necesse conceptus formare actiue intelligendo, quia ad hoc intentio voluntatis requiritur. Doctrina est D. Th. in q. 16. *De malo*, art. 11. ad 3. 4. & 5. & alibi sepe.

De deceptione voluntatis.

ERROR, & præstigiū præcipuè ad potentias apprehensiuas pertinet; deceptio autem etiam ad appetitiuas facultates spectat, quæ tunc dicuntur decipi, quando mouentur, vt ament non amanda, & odio habeant non odienda. Hanc autem deceptionem non valent dæmones voluntati inferre ipsa reuēte. *Probat.* quia dæmones nequeunt mouere hominum voluntatem, neq; directè, neq; indirectè: ergo non possunt eam vllō pacto desipere. *Prob. prima pars antecedentis*, eo quod voluntas vndique & omninò est independens à corpore.

Quod vt planius percipiatur aduertendum est, esse quasdam hominum potentias dependentes à corpore
quas-

quantum ad actum, & quantum ad obiectum, cuiusmodi sunt sensus interiores, & exteriores, qui actum producant mediante organo corporeo, & versantur circa obiecta corporea: & idem dico de appetitu sensitivo. *Alia potentia* sunt dependentes à corpore dumtaxat, quantum ad obiectum: huiusmodi est intellectus, qui non valet actum producere, nisi phantasmata illi quasi in ratione obiecti presententur, cum oporteat intelligentem phantasmata speculari: at vero actus ipsius intellectus à corpore non pendet, quantum ad sui perfectionem, quia potentia est nullo indigens organo ad sui actus productionem. *Alia potentia* sunt omnino independentes à corpore quantum ad actum, & quantum ad obiectum. Hæc est voluntas humana, quantum ad actum quidem, quia nullo indiget organo ad sui actus elicentiam; quantum ad obiectum etiam, quia cum non moueatur ab obiecto, seu specie sumpta à re corporea, id est, phantasmate, sicut intellectus, sed à bono vero, vel apparenti, non pendet ab obiecto corporeo: ergo omnino independens est à corpore, ac proinde non potest directe ab extrinseca creatura moueri, neque decipi. *Rursum*, voluntas libera potentia est, nulli subiecta creaturæ: & consequenter suorum actuum domina: ergo à nulla creatura poterit directe moueri, alias ab ea creatura cogereretur: neq; etiam indirecte, quia maximè ab obiecto, & hoc non est

verum, etenim à nullo obiecto necessario mouetur, nisi ab ultimo fine.

Hinc perspicies, demonum potentiam, in voluntatem multo minus vires suas exercere, quam in intellectum: quia illam nequit directe, aut indirecte mouere: huc vero mediatè, & indirectè mutare potest. Colliges etiã, demones non valere villo pacto homines inuitos ad peccandum trahere: quia eorum voluntas nequit (velint, nolint) ab vlla creatura moueri.

Dico secundo. Quamuis demones non possint ad peccandum cogere, possunt multipliciter, & vehementer inclinare. *Primo* operando interiorius in phantasia, aut appetitu sensitivo, vt habet D. Thom. 1. 2. q. 89. & *D. Thom. de malo, q. 16. art. 11.* Modum autem isthæc faciendi percipies, si aduertas quæ paulò ante diximus; nam demones per motionem spirituum in quibus sunt phantasmata, illa ad imaginationem deducunt, quæ vel alliciant concupiscentiam, vel irascibilem concitent, & sic indirectè inclinant intellectum ad iudicandum, & voluntatem ad volendum illud, quod ad peccati patrationem conducit. His addendum, eos posse humores in homine existentes mouere & his inflammata parte sensitiva in actum peccati prona, ipsa voluntas acriter inclinatur, & quasi arripitur: sed nequaquam cogitur, sed ultro neè aliquando assentitur peccato.

Secundo. Ad peccatum possunt inducere, & inclinare per exteriora:

verbi gratia exterius suadendo : sic cum Seruatore nostro egit dæmon, loquens voce humana, *Mat. 6.* & nō nullos Sanctos, conatus est ad lapsum carnis inclinare, apparens in forma iuencularum blanditiū, vsque ad barbæ attrectationem, & eo deteriora. Item aliquot munera ficta offerendo exterius, vt D. Antonio argenteam mensam; & lamijs viros, & fœminas, ac carnales delicias: aut ostendendo aliquot pro uocatiua vera, quibus animus incutentis emolliatur, & ad malum pronocetur: vt si Ecclesiã aduenti, proeuret occursum fœminæ dilectæ, aut quod aliquid turpe videat, aut audiat, ac denique aliquod corpus, quod ardorem venereum excitet, intromittendo: potest. n. homine dormiente, in stomachum cibos inferre, qui iram, aut concupiscentiam moueant, aut vires genitales accédant, sed his, & alijs nequaquam cogere potest ad peccandū, cū homines ipsi valeant fortiter resistere, nec occūbere, vt egregie docet D. Tho. 1. 2. q. 80. per totam, & D. Aug. *serm. 197.* Latrare, inquit, potest diabolus, sollicitare potest, mordere omnino non potest. Non enim cogendo, sed suadendo nocet, nec extorquet à nobis consensum, sed petit. *Cyrillus Hierosolymitanus, catechesi. 4. illuminatorum: Liberum, ait, arbitrium habet anima, & potest diabolus incitare, cogere autem præter voluntatē non potest. Subijcit tibi cogitationes fornicationis, si vis, probas, si nolis, improbas. Et Cassianus collat. 6. cap. 8. ait: dæmones ita ro-*

stris profectibus aduersari, vt eos tantummodo incentores malorum, non etiam impulsores credamus. Hæc dicta sint de deceptionibus, quibus dæmones illaqueare mortales contendunt, & de modo, quo eas operentur.

DISPUTATIO VII.

Quibus signis, quibusve notis deprehendatur, effectus istos mirabiles, qui à dæmonibus vel à magis ope dæmonum fiunt, esse veros, an verò fucatos, & apparentes.

IN hac re dico primo. Ad intellectum præcipuè pertinet diiudicare de veritate, aut falsitate horum effectuum, id est, sint ne veri an dumtaxat deceptorij, & apparentes. Assertum planum est, tum, quia licet intellectus possit aliquo modo decipi quantum ad receptionem specierū intelligibilium dimanantium à phantasmatibus, vt in præcedenti disputatione docuimus: tamen quantum ad sublationem, aut læsionem luminis intelligibilis, non potest; quo mediante lumine, habet intellectus diiudicare de veritate cuiusuis entis. Tum, quia inter alia intellectus munia, vnum est sensus errantes corrigere, quod nequibit fieri, nisi ad ipsum spectet apprehendere errores eorum.

Dico secundo. Si effectus factus à Mago, vel dæmone, iudicatur ab in-